

Het patriciërshuis aan de Doelestraat no. 8

Omstreeks 1711 gesticht door Anthonius Coulon, den bouwmeester der Friesche Oranjes

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

Het patriciërshuis aan de Doelestraat no. 8

Omstreeks 1711 gesticht door Anthonius Coulon, den bouwmeester der Friesche Oranjes

Behoud van dit pand een cultuurhistorisch belang

Een oud-Latijns spreekwoord zegt van de boeken, dat zij ieder hun eigen geschiedenis hebben. Zij zijn met meer of minder talent geschreven, zij zijn met minder of meer zorg gedrukt, zij zijn fraai verlicht of zonder plaatjes uitgegeven, zij hebben een mooien, een strengen, een deftigen band op hun levensweg meegeregelen, of moeten het maar doen met een ingenaaid bandje en een bontpapierje.

Hetzelfde is niet minder waar van onze woonhuizen, ieder heeft zijn eigen stand en staat, ieder zijn eigen hem passende bewoners, ieder zijn eigen uiterlijke en inwendige vormen, ieder zijn eigen lotgevallen. Het is zeker niet minder waar van onze woonhuizen dat ieder zijn eigen geschiedenis heeft.

Zeer karakteristiek is die van het huis Doelestraat 8 te Leeuwarden, waarover in de Raadsvergadering van morgen door onze vroede vaders zal worden beslist. Van oudsher was het gelegen in de deftige omgeving van het 18e eeuwse Leeuwarden. Van buiten, maar vooral van binnen was het gebouwd door en voor deftige en kunstzinnige bewoners onzer goede stad, in een stadsdeel waar in de 18e eeuw Marijke Moal, de hooge bewoonster van het Prinsessehof passeerde als zij zich van haar paleis naar den Prinsentuin wilde begeven.

Op de mooie 18e eeuwse tekening, die het Friesch Museum dezer dagen uit de collectie van wijlen Anton Mensing van deze deftige omgeving wist te verwerven, zien wij dan ook de straat gevuld met meerdere patricische dames met wijd uitstaande rokken en hooge kapsels en gekrukte heeren met steek en kuitbroek, terwijl op den achtergrond een statie-karos aankomt, waarvan de koetsier van zijn hoogen bok het tweespan bestuurt en de rijzige gestalte van den palfrenier achterop boven alles uitsteekt.

Paneel van een 18e eeuwse schouwsteenmantel.

Ongetwijfeld is dit de statiekaros van Marijke Moal, want de omstanders maken een buiging en de schildwachten voor haar paleisje staan in de houding.

Naast allerlei helaas verdwenen rijk versierde gevels van particuliere huizen onderscheiden wij duidelijk den driedubbelen gevel van het oude Prinsessehof en die van de oude manege en stallen van Hare Hoogheid, de Douairière van den Prins van Oranje, thans een gymnastieklokaal.

En als de karos, die de helling van de Grootte Kerkstraat afkomt, de Doelestraat zou inrijden op weg naar den Ouden lustuin der Oranje's kunnen wij ons zeker voorstellen, dat ook de bewoner van het huis Doelestraat 8 op zijn hoogen stoep naar buiten zal zijn getreden om een reverentie te maken voor de zeker door hem ook diep vereerde Prinses.

En daar is alle reden voor want de bewoners van dit huis waren van oudsher verkocht aan het huis van Oranje en Anthonius Coulon, die zeker het huis Doelestraat 8 omstreeks of kort na 1711 voor zich zelf zal hebben gebouwd, was de architect van de Friesche Oranjes, die omstreeks 1730 ook het Prinsessehof deels nitwendig, maar vooral ook inwendig heeft verbouwd.

Wij kennen zijn uiterlijk uit de familie-groep van hem, zijn vrouw Aleyda van Wylick en hunne 5 kinderen, door hunnen zant den heer H. G. W. Sprenger bij zijn vertrek van hier aan onze Gemeente in bruikleen gegeven en geplaatst in het trappenhuis van het stadhuis. De vader draagt den Jongen allongepruik uit den tijd van Lodewijk den veertienden en heeft als teeken zijner waardigheid eenige groot-folio architectuur boeken in handen. Uit de opgeslagen illustratie van een dezer boeken, waarop de verschillende orden der antieke zuilen staan afgebeeld blijkt, dat dit boek is één der uitgaven van den Romeinschen architect Vitruvius, den bijbel van den 17en en 18en eeuwse architect.

Deze familie Coulon heeft meerdere verdienstelijke burgers aan onze stad geleverd.

Anthonius Coulon voornoemd overleed in 1731, zijn zoon Aemilius Coulon (1726—1779) was hier geneesheer. Hij huwde in 1766 Johanna Vitringa — waarschijnlijk een nazat althans familie lid van den bekenden Frieschen zeeschilder Wigerus Vitringa (1657—1721) van wiens hand een tweetal zeestukken in de schilderijzaal van he Friesch Museum worden bewaard.

Hun zoon Julius, zich noemende Vitringa Coulon (1767—1843) was gedurende een halve eeuw een beroemd geneesheer en geleerde alhier. Hij heeft tot zijn dood in 1843 het huis Doelestraat 8 bewoond; zijne tweede vrouw Teltje Jongema overleed in 1844. Na hare dood werd het huis in publieke veiling gekocht gekocht door dominé J. H. Gunning, die het in 1866 ver-

Stuc-versiering in de vestibule, voorstellende den ouden en den nieuwen tijd, vermoedelijk vervaardigd door een reizenden Hollandschen decorateur.

kocht aan den heer Willem Sprenger, zeehandelaar alhier, die het huis waarschijnlijk mede kocht uit overweging van oude familie-tradities.

Laatsigeneemde verkocht het huis in 1869 wederom aan Mr. J. C. Bergama, rechter in de Arrondissements-Rechtbank, later Raadsheer in het Gerechtshof, na wiens dood het in 1894 overging aan den Raadsheer Mr. D. N. van Hoytema.

In 1900 na het aftreden van Mr. van Hoytema, als Raadsheer ging het huis in eigendom over aan Mr. F. C. Bergama, destijds substituut-griffier bij het Gerechtshof, later Raadsheer, door wien het in 1918 werd verkocht aan de gemeente Leeuwarden.

Bij gelegenheid van de laatste overdracht van het huis gaf de architect G. J. Veenstra er een beschrijving van in het tijdschrift „Het huis: oud en nieuw“, jaargang 1917 aflevering 5.

Bij de uitvoerige beschrijving van de inwendige verstering waarvan de bij dat artikel gevoegde teekeningen ons ook eenige indruk kunnen geven, wees hij op het nog vrijwel gaaf geheel, een voorstelling gevend van de levenswijze van den behaaglijken en verrijnden rijken patriciër uit het begin van de 18e eeuw, terwijl hij zijn artikel eindigt met de opmerking dat het huis in onzen op kunstgebied vrij nuchteren tijd een voorbeeld is voor den tegenwoordigen architect, dat gespaard dient te blijven als overblijfsel van vroegere eeuwen, niet alleen voor den studeerenden bouwkundige, maar ook voor iederen historicus en kunstgevoelige.

Het is te hopen, dat voor dit fraaie gebouw een goede bestemming kan worden gevonden. Het zal zeker een stijlvolle en karakteristieke omgeving kunnen vormen voor een vereniging of groep vereenigingen, aan wie de alreemee cultuurhistorische belangen van Friesland lief zijn.

N. O.

Het patriciërshuis aan de Doelestraat no. 8

Omstreeks 1711 gesticht door Anthonius Coulon, den bouwmeester der Friesche Oranjes

Behoud van dit pand een cultuurhistorisch belang

Een oud-Latijnsch spreekwoord zegt van boeken, dat zij ieder hun eigen geschiedenis hebben. Zij zijn met meer of minder talent geschreven, zij zijn met minder of meer zorg gedrukt, zij zijn fraai verlucht of zonder plaatjes uitgegeven, zij hebben een mooien, een strengen, een deftigen band op hun levensweg meegekregen, of moeten het maar doen met een ingenaaid bandje en een bont-papiertje.

Hetzelfde is niet minder waar van onze woonhuizen. Ieder heeft zijn eigen stand en staat, ieder zijn eigen hem passende bewoners, ieder zijn eigen uiterlijke en inwendige vormen, ieder zijn eigen lotgevallen. Het is zeker niet minder waar van onze woonhuizen dat ieder zijn eigen geschiedenis heeft.

Zeer karakteristiek is die van het huis Doelestraat 8 te Leeuwarden, waarover in de Raadsvergadering van morgen door onze vroede vaders zal worden beslist. Van oudsher was het gelegen in de deftige omgeving van het 18e eeuwse Leeuwarden. Van buiten, maar vooral van binnen was het gebouwd door en voor deftige en kunstzinnige bewoners onzer goede stad, in een stadsdeel waar in de 18e eeuw Marijke Moai, de hooge bewoonster van het Princessehof passeerde als zij zich van haar paleis naar den Prinsentuin wilde begeven.

Op de mooie 18e eeuwse tekening, die het Friesch Museum dezer dagen uit de collectie van wijlen Anton Mensing van deze deftige omgeving wist te verwerven, zien wij dan ook de straat gevuld met meerdere patricische dames met wijd uitstaande rokken en hooge kapsels en gepruikte heeren met steek en kuitbroek, terwijl op den achtergrond een statie-karos aankomt, waarvan de koetsier van zijn hoogen bok het tweespan bestuurt en de rijzige gestalte van den palfrenier achterop boven alles uitsteekt.

Ongetwijfeld is dit de statiekaros van Marijke Moai, want de omstanders maken een buiging en de schildwachten voor haar paleisje staan in de houding.

Naast allerlei helaas verdwenen rijk versierde gevels van particuliere huizen onderscheiden wij duidelijk den driedubbelen gevel van het oude Princessehof en die van de oude manege en stallen van Hare Hoogheid, de Douairière van den Prins van Oranje, thans een gymnastieklokaal. En als de karos, die de helling van de Groote Kerkstraat afkomt, de Doelestraat zou inrijden op weg naar den Ouden lusttuin der Oranjes kunnen wij ons zeker voorstellen, dat ook de bewoner van het huis Doelestraat 8 op zijn hoogen stoep naar buiten zal zijn getreden om een reverentie te maken voor de zeker door hem ook diep vereerde Prinses.

En daar is alle reden voor want de bewoners van dit huis waren van oudsher verknocht aan het huis van Oranje en Anthonius Coulon, die zeker het huis Doelestraat 8 omstreeks of kort na 1711 voor zich zelf zal hebben gebouwd, was de architect van de Friesche Oranjes, die omstreeks 1730 ook het Princessehof deels uitwendig, maar vooral ook inwendig heeft verbouwd.

Wij kennen zijn uiterlijk uit de familie-groep van hem, zijn vrouw Aleyda van Wylick en hunne 5 kinderen, door hunnen nazaat den heer H.G.W. Sprenger bij zijn vertrek van hier aan onze Gemeente in bruikleen gegeven en geplaatst in het trappenhuis van het stadshuis. De vader draagt

den langen allonge-pruik uit den tijd van Lodewijk den veertienden en heeft als teeken zijner waardigheid eenige groot-folio architectuur boeken in handen. Uit de opgeslagen illustratie van een dezer boeken, waarop de verschillende orden der antieke zuilen staan afgebeeld blijkt, dat dit boek is één der ui[t]gaven van den Romeinschen architect Vitruvius, den bijbel van den 17en en 18en eeuwschen architect.

Deze familie Coulon heeft meerdere verdienstelijke burgers aan onze stad geleverd.

An[t]honijs Coulon voornoemd overleed in 1731, zijn zoon Aemilius Coulon (1726-1779) was hier geneesheer. Hij huwde in 1766 Johanna Vitringa – waarschijnlijk een nazaat althans familielid van den bekenden Frieschen zeeschilder Wigerus Vitringa (1657-1721) van wiens hand een tweetal zeestukken in de schilderijzaal van het Friesch Museum worden bewaard.

Hun zoon Julius, zich noemende Vitringa Coulon (1767-1843), was gedurende een halve eeuw een beroemd geneesheer en geleerde alhier. Hij heeft tot zijn dood in 1843 het huis Doelestraat 8 bewoond; zijne tweede vrouw Tettje Jongma overleed in 1844. Na haren dood werd het huis in publieke veiling gekocht gekocht door dominé J.H. Gunning, die het in 1866 verkocht aan den heer Willem Sprenger, zeehandelaar alhier, die het huis waarschijnlijk mede kocht uit overweging van oude familietradities.

Laatstgenoemde verkocht het huis in 1869 wederom aan Mr. J.C. Bergsma, rechter in de Arrondissements-Rechtbank, later Raadsheer in het Gerechtshof, na wiens dood het in 1894 overging aan den Raadsheer Mr. D.N. van Hoytema.

In 1900 na het aftreden van Mr. van Hoytema, als Raadsheer ging het huis in eigendom over aan Mr. F.C. Barbas, destijds substituut-griffier bij het Gerechtshof, later Raadsheer, door wien het in 1918 werd verkocht aan de gemeente Leeuwarden.

Bij gelegenheid van de laatste overdracht van het huis gaf de architect G.J. Veenstra er een beschrijving van in het tijdschrift „Het huis oud en nieuw”, jaargang 1917 aflevering 3. Bij de uitvoerige beschrijving van de inwendige versiering waarvan de bij dat artikel gevoegde teekeningen ons ook eenige indruk kunnen geven, wees hij op het nog vrijwel gaaf geheel, een voorstelling gevend van de levenswijze van den behaaglijken en verfijnden rijken patriciër uit het begin van de 18e eeuw, terwijl hij zijn artikel eindigt met de opmerking dat het huis in onzen op kunstgebied vrij nuchteren tijd een voorbeeld is voor den tegenwoordigen architect, dat gespaard dient te blijven als overblijfsel van vroegere eeuwen, niet alleen voor den studeerenden bouwkundige, maar ook voor iederen historicus en kunstgevoelige.

Het is te hopen, dat voor dit fraaie gebouw een goede bestemming kan worden gevonden. Het zal zeker een stijlvolle en karakteristieke omgeving kunnen vormen voor een vereeniging of groep vereenigingen, aan wie de algemeene cultuurhistorische belangen van Friesland lief zijn.

N.O.

Leeuwarder Courant
23-11-1937